

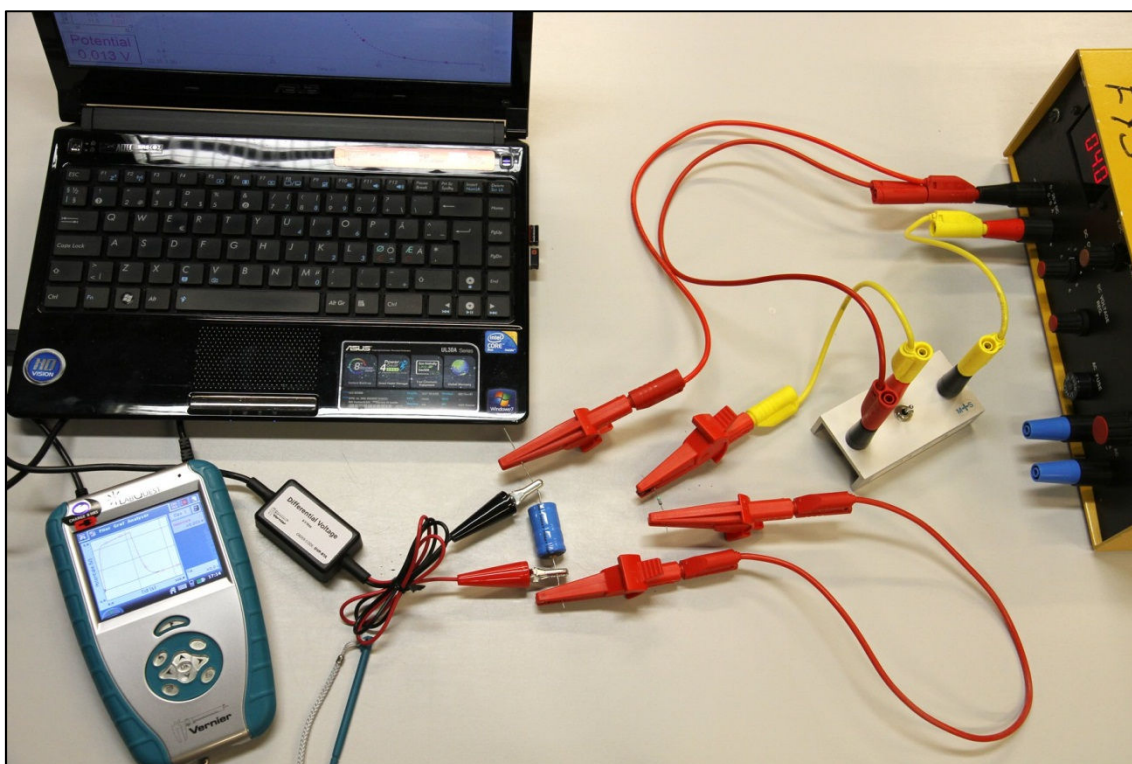
Opladning og afladning af en kapacitor

Formål

I denne øvelse skal vi måle spændingen over en *kapacitor*, når denne oplades henholdsvis aflades igennem en modstand.

Apparatur

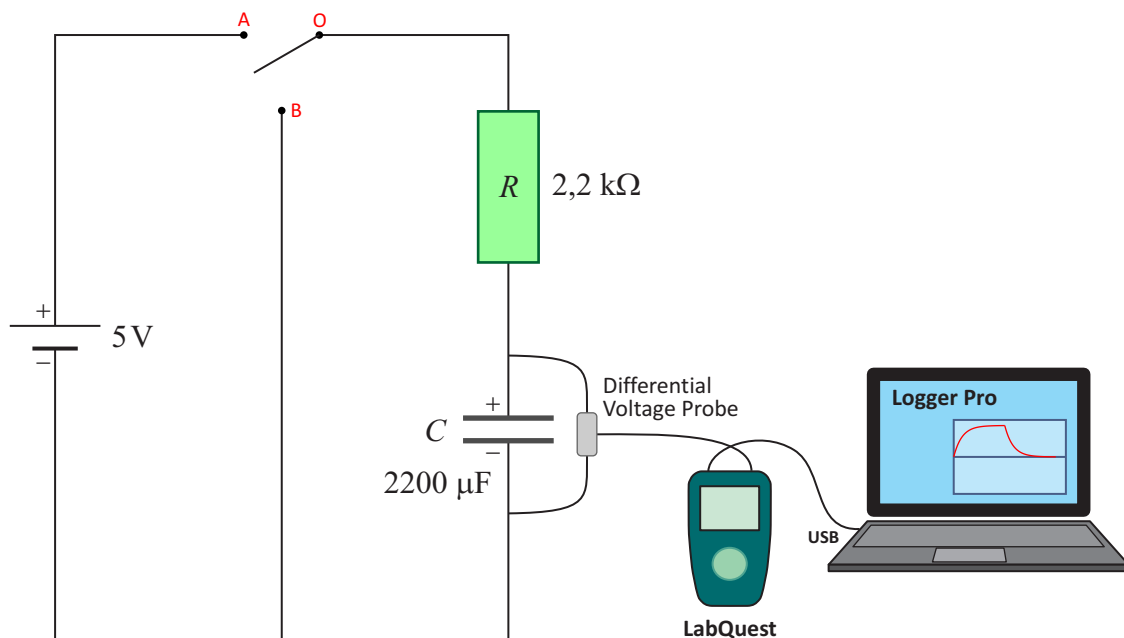
En computer med USB kabel, en *LabQuest* og en *Differential Voltage Probe* fra Vernier. En kapacitor på $2200\mu\text{F}$, en modstand på $2,2\text{ k}\Omega$, en strømforsyning, en elektrisk omskifter, krokodillenæb samt ledninger.

Forsøg

Du skal bruge en strømforsyning, og dens spænding sættes på den faste værdi 5V jævnspænding. Vær opmærksom på ikke at skrue for højt op, for *Differential Voltage Probe* fra Vernier kan kun tåle max 6 Volt!! Opstil kredsløbet beskrevet på figuren på næste side. Da vi har at gøre med en *elektrolyt* kapacitor er det vigtigt, at du anbringer den med den rigtige retning, ellers kan den eksplodere og ødelægges! Du kan vælge at tilslutte computeren straks via et USB-kabel til LabQuest'en eller du kan optage det hele på LabQuest'en først og derefter overføre målingerne til computeren via en USB pen. I det følgende antager jeg, at computeren er tilsluttet. Spændingsmåleren *Differential Voltage Probe* kan sandsynligvis bruges uden videre, men hvis den skulle kræve en kalibrering, kan det ske i *Logger Pro* via menuen *Experiment > Calibrate*. Vælg først

den konkrete føler og udfør følgende i kalibreringsvinduet: *One Point Calibration* > *Calibrate Now* > indtast 0 i feltet "Reading 1" > *Keep* > *Done*. Jeg går nu ud fra, at spændingsmåleren er kalibreret. Du skal herefter indstille, hvor lang tid og hvor tit sensoren skal foretage sine målinger. Vælg menuen *Experiment* > *Data Collection*.... Der fremkommer et vindue, hvori du skal sætte længden af målingen. Det kan passende være 120 sekunder. Sæt desuden hurtigheden til 2, så der foretages 2 målinger pr. sekund. Du er nu klar til at foretage målingerne. Kontakten på den elektriske omskifter skal være lukket, forstået på den måde O hverken er forbundet med A eller B (jf. figuren). Tryk nu på den grønne *Collect* knap i værktøjslinjen i *Logger Pro* og sæt straks kontakten, så O og A er forbundet. Det vil betyde at kapacitoren vil blive opladet med positiv ladning på plussiden og negativ ladning på minussiden. Efter ca. 30 sekunder kan du skifter kontakten om, så O og B er forbundet. Det vil betyde at strømforsyningen er koblet fra og kapacitoren vil blive afladet igennem modstanden. Spændingsmåleren måler hele tiden spændingen over kapacitoren.

Teori

Ifølge teorien vil spændingen over kapacitoren under opladningen gennem modstanden vokse efter følgende formel:

$$(1) \quad U(t) = U_0 \cdot \left(1 - \exp\left(-\frac{t}{R \cdot C}\right) \right)$$

hvor $U_0 = 5\text{V}$ er spændingen i hovedkredsløbet, R er modstandens størrelse, C er kapacitorens kapacitans og t er tiden. Det tilsvarende udtryk i tilfældet med afladning igennem modstanden er:

$$(2) \quad U(t) = U_0 \cdot \exp\left(-\frac{t}{R \cdot C}\right)$$

Formel (2) giver anledning til følgende udtryk for *halveringstiden* for spændingen:

$$(3) \quad T_{1/2} = R \cdot C \cdot \ln(2)$$

Opgaver

- a) Prøv i Logger Pro at foretage et *Curvefit* med en aftagende eksponentialfunktion af formen $5 \cdot \exp(-k \cdot (t - t_0))$ for den del af grafen, som hører til afladningen. Bemærk at t_0 her er medtaget for at tage højde for tidsforskydningen! Lad programmet Logger Pro afstemme de to parametre k og t_0 , så funktionen bedst muligt tilnærmer måledata, der hører til afladningen. Efter fittet er genereret på hele intervallet, kan man trække i de sorte klammer i Logger Pro, så man kun foretager fit på den relevante del af grafen. Man kan skrive t_0 som t_0 . Hvor godt stemmer fittet med måledata? Stemmer værdien af k nogenlunde overens med $1/(R \cdot C)$?
- b) Udled formlen (3) ved hjælp af (2).
- c) Formel (3) kan bruges til at styre, hvor hurtigt afladningen foregår. Afprøv dette ved at foretage nogle passende andre valg af R og C . Husk at vælge komponenter, der kan klare mosten. Her skal du nok ikke vælge modstande på meget under 1 k Ω . Vær også opmærksom på at kapacitorer har en maksimal spænding, de kan klare!
- d) Hvor og med hvilket formål bliver kapacitorer anvendt i praksis? Hvordan fungerer de, og hvordan produceres de? Brug Internettet til at besvare dette.